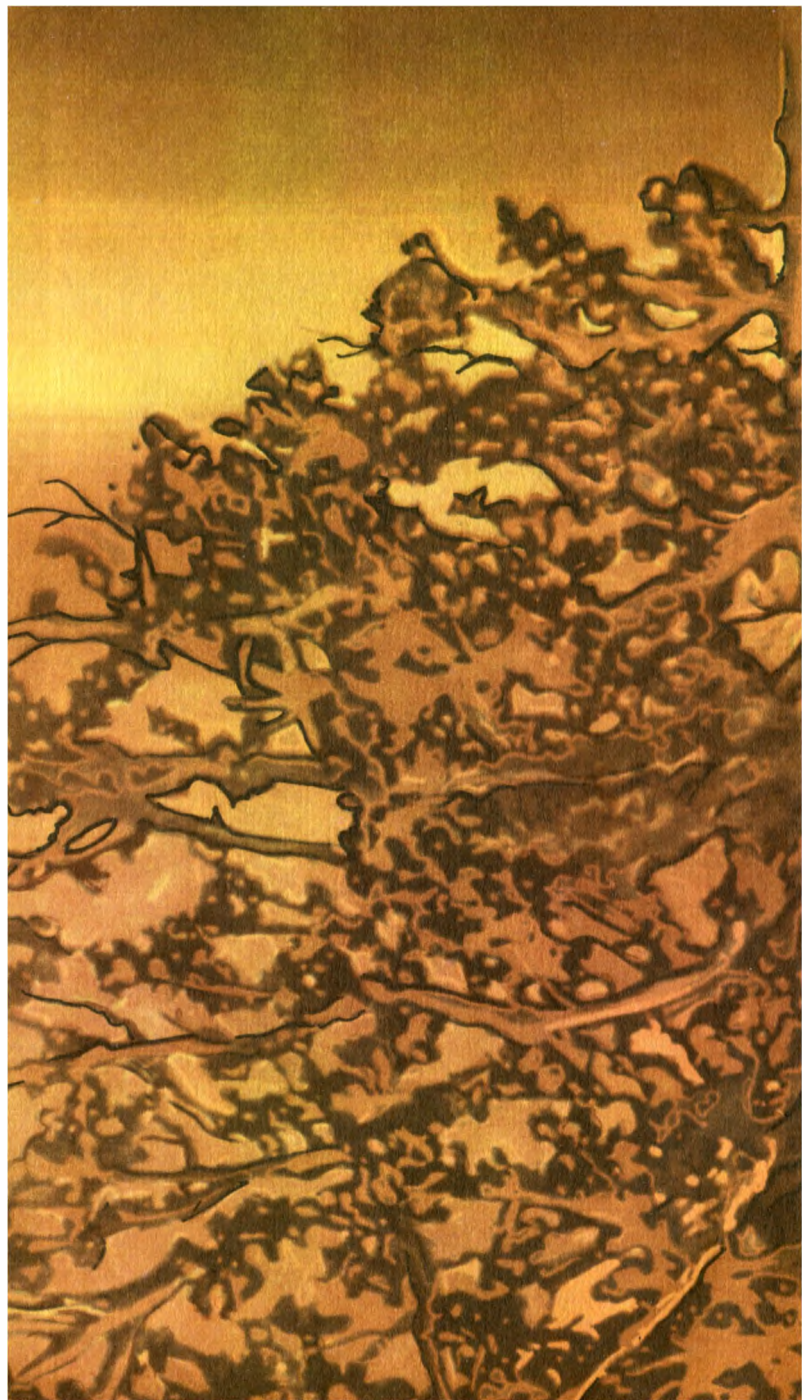
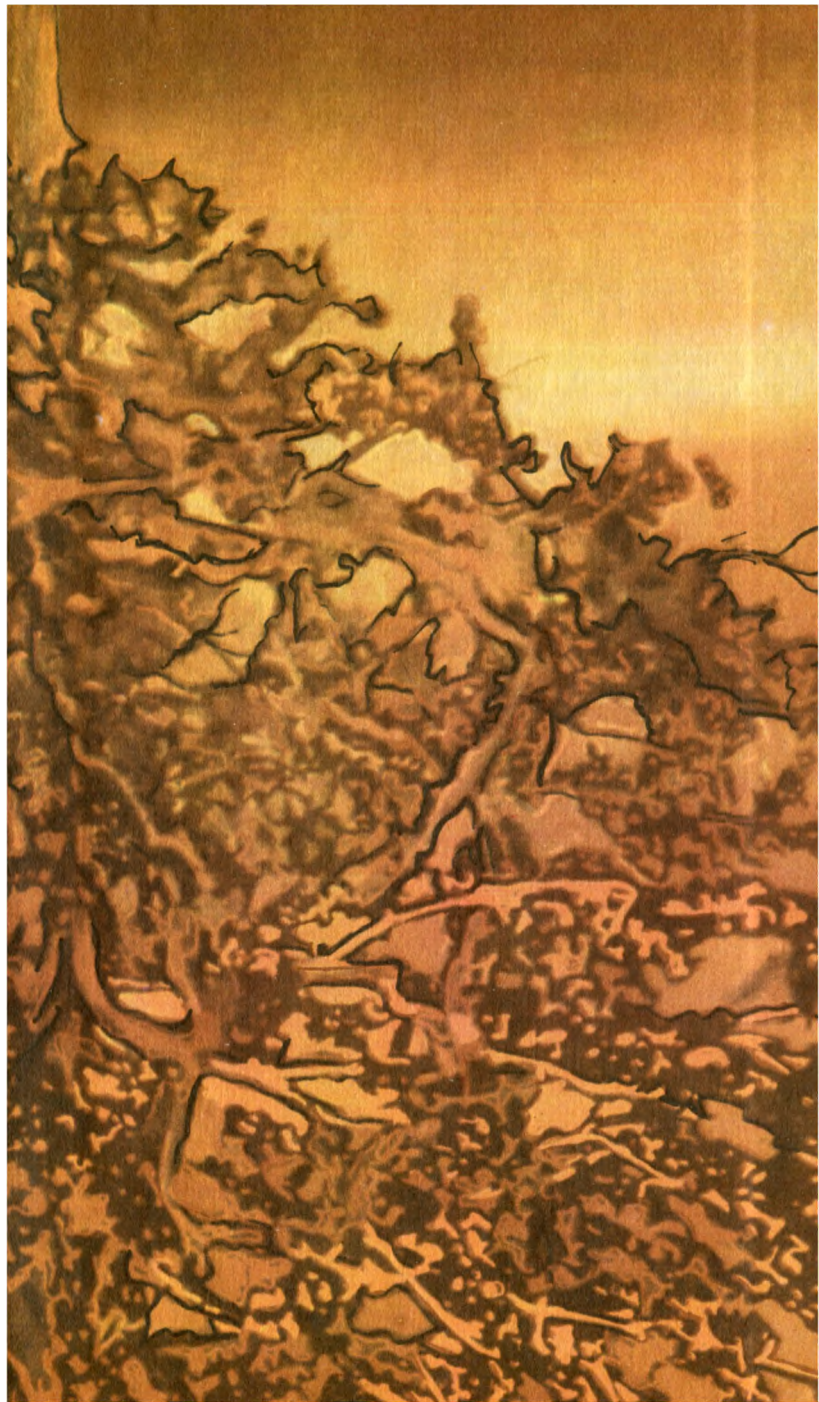

БОРИС ОЛІЙНИК

❁ *Сива ластівка* ❁

БОРИС ОЛІЙНИК ● *Сива ластівка*

●

*Стихи известного
украинского советского поэта,
лауреата Государственной премии СССР,
Государственной премии УССР
им. Т. Г. Шевченко
и Республиканской комсомольской премии
им. Н. Островского,
посвященные матери,
проникнуты тонким лиризмом и теплотой.
Образ матери у него — воплощение
всего доброго и честного.
Поэт сравнивает ее с солнцем —
символом жизни и чистоты.
В произведениях находит
отражение любовь к Родине,
к Коммунистической партии,
в них — глубокие размышления
о судьбах народов.*

●

•

**БОРИС
ОЛІЙНИК**

*Сива
ластівка*

ПОЕЗІЇ ПРО МАТІР

*Для середнього
шкільного віку*

Друге, доповнене видання

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1984

У2
О-54

Ілюстрації
ЮРІЯ ЧЕКАНЮКА

О $\frac{4803010200 - 247}{М206(04) - 84}$ 157.84.

© Видавництво «Веселка».
1984

Сива ластівка

ДИПТИХ

I

За все, що взяв од пирога життя,
Платити доведеться по рахунку:
За перший успіх і за краплю трунку,
За юний гріх і спалах поцілунку,
Ба й за прискорене серцебиття
Платити доведеться по рахунку.

То що — не руш? Не рухайся?

Дарма:

За поміркованість, гладку і ситу,
Собі і дітям прощу не купити.
Отож, бери своє. Хоч буде чим платити.
Коли рахунок виставить зима.

II

Віддай усе, що взяв, і освятись.
Ще більше, ніж узяв, зумій віддати...
Стоїть на видноколі світла мати —
У неї вчись.

Вона тебе у всесвіт віддала.
О, як боліло їй — аж кров біліла.
Коли вона себе в тобі родила!
Нічого не залишила собі:

Свою красу, непогрішимо світлу,
Передала тобою в лоно світу
І увійшла в космічний колобіг.
Тепер тобі платити час настав,

Зумій-но надароване віддати:
Себе пізнати. Народити матір.
Углиб розбудувати отчу хату.
В космічний коLOBіг синів послати...
А ти гадав: безсмертя — річ проста?

ДО ЗЕМЛІ

Альфо й омега, колиско і мавзолею —
Земле!

З тебе пішов і в тебе вернись.
Власні планетки ліплять жуки-скарабей.
Ат, суста...

З тебе пішов і в тебе вернись.
І оце-то вже — істина.

Як я метався:
і пекло, і рай собі видумав,

Так не хотілось — в ніщо!
Думав: хоч за молитву вчеплюсь.

Але пішло поколінь в тебе
видимо і невидимо,

Земле, —
Тільки ж ніхто,
хоч криком кричи,
назад не вернись,
І оце-то вже — істина.

Скільки тебе ми
снарядами й мінами шарпали,
Списом кололи, свинцем поливали!

А ти
Брала до себе, як мати, солдатів і маршалів
Під обеліски, під горбики і хрести.

Тиха моя. Скорбна моя і велика.
Що я без тебе?
Так собі — сірий суб'єкт.

Он журавель. Хвали небесам накурлика.
А від землі ж почина і дітей, і себе.

О, серед нас було стільки орлів, що хитали
Небо, мов стріхи дідівських осель, та й вони
На материнських могилах безкрило ридали,
Склавши обпалені крила на віко труни.

Рідна моя!

Я тут жагуче зачатий
В ніч на Купала, як папороть зацвіта.
Верби зітхають. Вишні тремтять, мов дівчата,
Коли парубки кладуть їм смагу на уста.

От я спинився на мить в борозні. Іще тепло
Дихає рана, аж світ закипає в очах.

Плугом надрізани

нерви оголених стебел

Бодем збілілим безмовно кричать.

Земле!..

Тобі я на рану не висиплю солі —
Я окроплю твою рану цілющим зерном.
В муках пологів із материнського болю
Хай обертається в колос надії воно.

Ось я торкнувся

неторканих уст троянди.

От я сахнувсь хробака

і втрапив на кропиву...

Земле свята!

Я не безгрішний янгол:
Часто з дорідним зерном я сів погану траву.
Стерпіла все ти од мене:

і примхи, і вибрики модні,

І колисала дітей моїх, і берегла від нещастя.

Земле моя!

У твоїй чистоті великодній
Від гріховиння і я очищавсь.

Альфо й омега, колиско і мавзолею —
Земле,

з тебе пішов і в тебе вернусь.
Власні планетки ліплять жуки-скарабеї.
Ат, суєта...

З тебе пішов і в тебе вернусь.

І повернуся!

І мчатиму юно степами,
Доки лунатиме в дітях

мій рід і народ.

В землю перейде скороминущая плоть.
В генах нащадкам перейде незнищено Пам'ять.

І це так же істинно, як тричі істинно те, що
Після зимової смерті

трава і дерева правлять
Службу незмінно зелену,
як сотні, як тисячі літ.

Стали землею ті,

що починали цей світ.

Інші прийшли, зовсім не схожі. А цвіт

Чисто-червоний, як перше,
вінчає калину і прапор.

МАТИ

Зупиніться, поети!

Чекайте, не треба...

Мати вийшла на ганок

і дивиться в небо.

Мати дуже висока,

древніша од космосу,

На плечі в неї райдуга

гнеться коромислом.

Приймачі підбадьорливо

сиплють прогнози.

Мати мовчки ковтає

просолені сльози.

Мати вірить не дуже

професорським викладам:

Ще ж немає од серця

точнішого приладу.

І тривога їй кригою

пада на серце:

«А як з космосу чорного

син не повернеться?»

О, тоді він для хлопців —

одвічною зіркою,

Будуть пафосні вірші

і оклики в збірках!

Будуть довгі романи

й поеми, як ринви...

Лиш ніколи не буде

у матері сина.

І тому вона йде

за село, на околицю,

І стає на коліна,
і небові молиться.
Та не супте ви брів
і не хмартесь осінньо:
Мати молиться в небо...
на рідного сина.

Але глобус круглоголовий,
Уявивши, що він і справді
Ледве чи не сама Земля,
Одвернувсь і прорік пихато,
Що, мовляв, він і так навантажений
Океанами, і хребтами,
І державами із столицями,
І містами багатомільйонними,
А дрібниці на кшталт Зачепилівки
Взагалі не цікавлять його.

— А хіба це дрібниця, коли
Моя мати побожно надвечір
Дістає з голубої печі
Повновидий, як місяць, хліб!

А коли вона ранком гожим
Із тітками іде на пар,
І незмінна її сапа
На ручний кулемет похожа!

Але що я тобі доводжу.
Паперова твоя голова!
Бо хіба тобі зрозуміти,
Що, можливо б, сьогодні щезла
Не одна з твого лоба столиця,
Коли б мати моя у червні
Мого батька не провела,
Щоб вдовою тепер сивіти;
І коли б зачепилівські хлопці
Не лягли тоді нагло навзнік
Під Варшавою, на Сапун-горі,
Впродовж Ельби і під Берліном.
Не вернулася рота в село:
В сіру землю пішли — не в мармур.
Може, хтось і намарне...

Та без роти тої не було б
Ні дивізій нових, ні армій.
А без армій тих не було б
І Останнього Залпу.
Вірю в пам'ять і серце людське:
Десь на теплих його півкулях
Є село моє —
Зачепилівка!

СТОЮ НА ЗЕМЛІ

«Мамо! Егей, чувш мене
крізь морози.
прогнози,
заноси,
покоси
і перекуси?»

Чувш?

Може, ти спиш?
Бо вже пізня година.
Калина,
ялина
і Україна

сплять...

Та не всі...
В нас тут, у місті,
останні вісті
про все чисто
на білому світі
радіо чистить

густо.

Послухай:
плани,
на «грані»,
ракетоплани,
новини екрана

й літаючі блюдця;

та ще про:

зони,

циклони,

тонни патронів,

число похоронних

з В'єтнаму;

та ще про:

хунту

і хутра,

всіляких ультра,

англійські фунти

(украли хуру)

і про девальвацію;

та ще про:

грози,

погрози,

електровози,

серйозний симпозиум,

«Проблеми корозії» —

бесіда академіка;

та ще про:

акції,

нації,

ескалацію,

дезінформацію,

інсценізацію

класичних творів;

та ще про:

сіно,

доїння,

спортивні новини,

маневри і зміни.

Остання хвилина —
прогноз погоди.

Північ. Але:

дзвонять трамваї,
пари блукають,
в театрах світає,
сон утікає,

і я пишу тобі.

Ти вже пробач,
що так сиритно,
як спринтер,
петляю між літер,
порожні, як вітер,
слова незігріті
кладу на палітру,
бо все ніколи.

Вік такий, мамо:
скажений,
шалений,
шосейний,
атоми й гени
ловлять генії,—
одне слово, двадцятий...

А ще про вірші.
Слухай, як вийшло:
«Білі вишні —
як білі вірші».
Отак ми пишемо!
Здорово вийшло,
правда ж?»

Мати читала,
Головою хитала,

Навіть зітхала.
Взяла олівець
Та й прописала:
«Здрастуй, синку. Я ж тобі казала,
дитино, аби добре вкутував шию,
бо застудишся. А таки допарубкувався!
Мабуть, у тебе жар, бо половини
з твого письма не второпала.
А вишні, їй-бо ж правда, білі.
Мабуть, рясно вродять, бо як молоком облиті.
Так ти мо' приїхав би? Га?»

Іду!
Вагони,
перони,
прогони
і

перегони.
Нарешті. Зачепилівка.
Вийшов на Бабенковій. І одразу:
— Синочку!!! —
Мати...
Баби...
(Діди повмирали.)
Тітки...
Дядьки...
Родичі...
— Здрастуйте, мамо. Оце ж і я.
(Ти диви: заговорив нормально!)

Стою на своїй землі.

БІЛОРУСІЇ

Три берези ростуть. А четверта — вогнем.

О, прости!

Ти прости мою пам'ять,

хоч право твоє — не прощати...

Будуть весни коханим писати зелені листи.

Та ніколи не дійдуть вони

до четвертого адресата.

Став я сивий, як лось. Став я білий, мов ядерна

тінь.

Впали очі мої на обвуглену землю дощами.

Ти простила б, як мати, цю пам'ять жорстоку.

Хатинь.

Але хто ж — коли спалена ти — буде пам'ять

прощати?

Ти прости. Я не смію торкатися зболених ран.

Та коли мені вечір погасне останнім стаккато,—

О, дозвожь, Білорусь,

перейшовши печальний курган,

Край беріз твоїх тихих

замисленим явором стати.

...Хоча б оддалік.

м. Нью-Йорк

ФОРМУЛА

Вірі Іванівні Левкович

Віро Іванівно, спогадом перевисаю
В класну кімнату, де цифри гудуть, як рої...
А за вікном голуба розтривоженість маю,
І в мене в щоденнику двійка похмура стоїть.
Я був нагороджений нею в той ранок по праву
За те, що не взяв Піфагорових гострих вершин.
І сумно зітхала праворуч сусідка білява,
А сонце сміялось, хоч скаргу на нього пиши!
Я плутався у формулах, наче в тропічних ліанах,
Я, наче сліпий, натикався на кути пірамід,
І всі мінуси мої спроектувалися рано
На вашім обличчі у зморшки, до болю прями.
Ах, Віро Іванівно, гуси ячать над землею,
І роки, мов гуси, зникають за вічний кордон...
А вам уже в коси не личить тендітна лілея,
Й мені вже нелегко зробити в «дев'ятку» кидок.
І наші сини вже шкільну принасовують форму
Під дзвін малиновий нових вересневих світань...
А я ж іще й досі не вивів найважчу формулу:
Як повернуть вам розгублені в класах літа.

Говорили-балакали дві верби за селом.
Потім тихо поплакали дві верби за селом.
А про що,
А за чим говорили-балакали, потім тихо поплакали
Дві верби за селом?

Говорили-балакали дві вдови за селом.
Потім тихо поплакали дві вдови за селом.
А про що,
А за чим говорили-балакали, потім тихо поплакали
Дві вдови за селом?

Говорили-шепталися дві топольки гінкі.
Потім тихо сміялися дві топольки гінкі.
А про що,
І чому говорили-шепталися, потім тихо сміялися
Дві топольки гінкі?

Говорили-шепталися дві дівчини в порі,
Потім тихо сміялися дві дівчини в порі,
А про що,
І чому говорили-шепталися, потім тихо сміялися
Дві дівчини в порі?

Мабуть, знають о тім лише дві стежини малі,
Що одна — тільки топчеться, а друга заростає вже,
Що одна лиш вибрунькує, а друга усихає вже,
Як листок на гіллі.

ПІСНЯ ПРО МАТІР

Посіяла людям
літа свої, літечка житом,
Прибрала планету,
послала стежкам споришу,
Навчила дітей,
як на світі по совісті жити,
Зітхнула полегко —
і тихо пішла за межу.
— Куди ж це ви, мамо?! —
сполохано кинулись діти.
— Куди ви, бабусю? —
онуки біжать до воріт.
— Та я недалечко...
де сонце лягає спочити.
Пора мені, діти...
А ви вже без мене ростіть.
— Та як же без вас ми?..
Та що ви намислили, мамо?
— А хто нас, бабусю,
у сон поведе по казках?
— А я вам лишню
всі райдуги із журавлями,
І срібло на травах,
і золото на колосках.
— Не треба нам райдуг,
не треба нам срібла і злота,
Аби тільки ви
нас чекали завжди
край воріт.
Та ми ж переробим
усю вашу вічну роботу,—

Лишайте, матусю,
навіки лишайтесь. Не йдіть.
Вона посміхнулась,
красива і сива, як доля,
Махнула рукою —
злетіли увись рушники.
«Лишайте щасливі»,—
і стала замисленим полем
На цілу планету,
на всі покоління й віки.

НА БЕРЕЗІ ВІЧНОСТІ

В колонах.
Поротно.
Крізь попіл, і бронзу, і мармур.
З непам'яті.
З пам'яті,
з виру морського і суші
Солдати,
матроси,
єфрейтори
і командарми
Суворо проходять повз нас,
і грядущих, і сущих.

Проходять
поротно
в погонах, у личках, в петлицях.
Біжать до воріт
матері, наречені, дружини.
І дивляться,
дивляться в лица,
як злякані птиці,
Шукають, питають:
хто мужа, хто брата, хто сина.

Проходять повільно,
неначе тумани осінні.
Велике мовчання стоїть,
як гора, над світами.
І раптом цю тишу
навиліт пронизує: «Сяну-у!»

І десь із колони,
як з берега вічності: «Мамо-о!..»
Біжать од воріт
матері, наречені, дружини.
Злітають хустки і лягають на трави снігами.
І кришиться небо від зойків згорьованих: «Сину-у!»,
І листом осіннім спада над колоною: «Мамо...»
Проходять,
проходять —
і несть їм кінця і начала.

Шукаю між тих, що безвісти... у судну годину.
Та, батьку... Та де ж ти?
Ми ж тридцять віків тебе ждали!
І чую здалека, як з берега вічності: «Сину...»

Я сліпну.
Невже це... іде він до мене в обмотках?
Як маршальська лента,
вінчає плече йому скатка.
Стою, посивілий.
А він мені... зірку — з пілотки.
О світе ж мій, світе!!!
А я ж уже старший... від батька.

Так будьте ж ви прокляті
нині, і прісно, й назавше,
Усі, хто посяг на святиню всесвітнього ритму.
Коли проти глузду
сини од батьків своїх — старші,
Коли в божевільлі за травнем — зима, наче бритва.

...Провісницькі сурми схитнули небесні чертоги.
І знову поротно
шикують батьків командири.
Стають перед нами, як судді,
пречисті і строгі.

І ми перед ними —
на лінії їхньої віри.
З Європи до Азії,
в грізному сяйві багнетів,
Їх — двадцять мільйонів!!! —
смертей своїх дату затерши.
Встають.
І нема серед них ані других, ні третіх.
У списках Планети
однині усі вони — перші.

Велике мовчання стоїть,
як гора позахмарна.
І в тиші оцій, коли чутно,
як сходить пшениця.
Охриплі в окопах, закуті в бинти командарми
Говорять нам Слово
і віщо вдивляються в лица:
— Сини наші вірні.
Брати, матері наші й сестри.

Не треба печалі: ми падали в січах без ляку.
Над нами ніколи не плакали тужно оркестри,
Бо з наших плацдармів живі починали атаку,

За те, щоб земля не зійшла з голувої орбіти,
Щоб в юному світі
і нині, і прісно, і завше
В одвічному ритмі
за травнем приходило літо,
Щоб ваші сини не були од батьків своїх старші.

Ми чесно своє одробили на ратному полі.
Нам легко, бо ми
уже пам'яттю вашою стали.
Дивіться ж, нащадки:
в долоні синівської долі

Вручасмо світ ми
і наших знамен краснотали!

...Велике мовчання
росте обеліском з граніту.

Колони
поротно
відходять в тумани осінні.

І ми стоїмо
при началі своєї орбіти,
І я відчуваю,
як досвід приходить до сина.

Нам випало, сину,
досіяти і долюбити
Отецьке поле —
і стати нового початком...

І я відчуваю,
як доля великого світу

На наші рамена
ляга,
наче батькова скатка.

ВІДЛУННЯ

Якби ж було можна
сховати луну до конверта (...конверта...),
Ми стільки б такого узнали,
чого ще не знаємо (...знає...).
А то, розумієте, постріл останній —
і мертво (... і стерто...).
Умерла луна. Хтось глухо упав.
А відлуння немає.

— Патронів — по три. Безкозирки — за пояс! —
команда (...шаланда...).
Остання атака. Остання цигарка.
І попів (... в окопі...).
— Хто вийде живий —
хай розкаже в бригаді (...балада...лада).
— То що — докурили? Прощай, Севастополь.
Прости, Севастополь...

Ніхто не пройшов.
І в тому була своя правда (...і право...).
Луна заблудилась навіки
в глухих катакомбах.
Зоставсь тільки захід,
як жалібний прапор (...над прахом...).
До чого тут прах,
коли їм насудилася бомба?!
Одна на усіх.
І просто як знала: під ноги.
Зраділа — аякже!
Аж землю підкинула гірко.
І все. І нічого.

Умерла луна. І — нічого...
Ну як же — нічого,
як в мить оту скрикнула жінка —
І ти народився?!
Ти — сірооке відлуння...
(Серед них один сірі очі мав. Сірі очі мав. Сірі.)

ТИ ПОДУМАЙ, ПАРИЖ...

Василію Порику

Вітер м'яко згорнув туман, як парик,
І поклав до підніжжя Ейфеля...
Ти ще спиш, Париж?

Досинай, Париж,
Додивляйся голубі пастелі.

А мені аж за Вінницю треба йти,
За левади, за тишу м'ятну,
Там в далекі світи, у сизі світи
Задивилася вікнами хата.

З-під порога її дороги пливуть,
Ще й на всі на чотири сторони.
Він пішов отак через синю траву,
Повертався ж —
через історію...

Три дороги пливуть.
На четвертій — спориш,
Посивілий од пилу і плину.
...Ти ще спиш, Париж?

Досинай, Париж,
Люлі, люлі...

Не спить Україна:
— Чи ти ж, сину мій,
не в холоді спиш,
Чи не душно в нерідній хаті?
Молять верби мене —
одпустить в Париж,
Щоб тобі в узголів'ї стати.

— А я ж, мамо, не сплю.

Знову хтось тобі

Переплутав усе на досаду.

Просто ми залягли з комунарами.

Бій

На останній нас жде барикаді.

Передай: я ще витопчу сивий спориш

Молодими прудкими ногами.

Не сумуй, що барюсь: я ж тримаю Париж

На раменах і совісті, мамо...

Вітер м'яко згорнув туман, як парик,

І поклав сушитись за обрій.

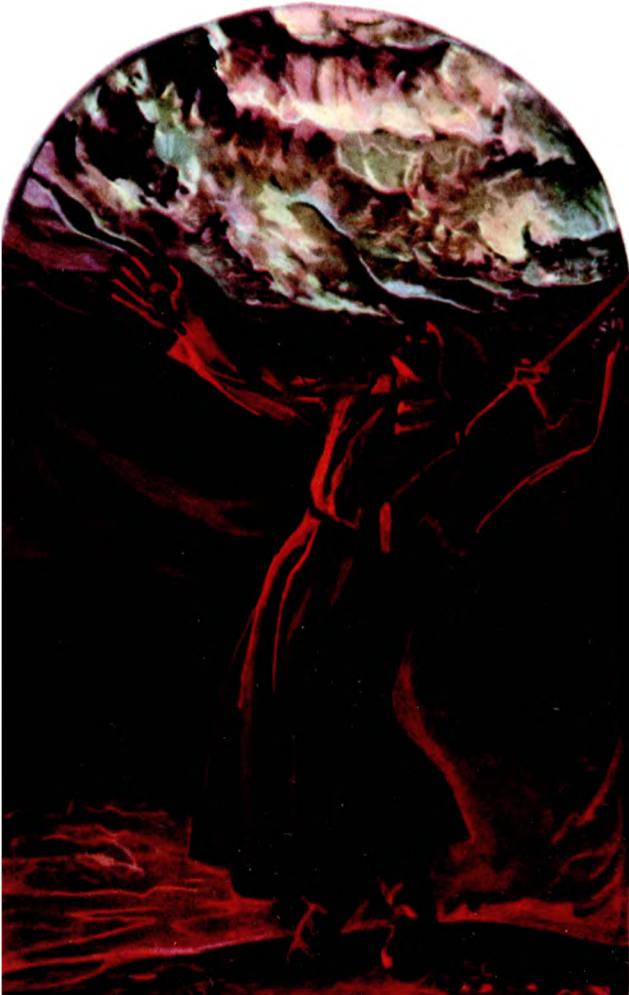
...Ти не спиш, Париж?

Ти задумавсь, Париж?

Ти подумай, Париж...

Це добре.

Тільки сивим квітом коси
Материні зацвіли,

Тільки десь за верболозом,
На калиновім мосту,
Пропекли дівочі сльози
Білопінную фату.

Знову гуси у заплаві
Гублять втому голубу...
Виросли сини біляві,
Тільки ж він русявим був.

І питають матір хлопці,
І питаються гостей:
— А чому, як сходить сонце,
Сніг багрянцями цвіте?

Не питайте її, милі,
Не будіть далекі сни...
Він колись упав
на білий,
На останній сніг весни.

І звідкіль воно хмара волохатая
Та моє серце тужно облягає?..
— Ох, було б тобі, перше чим кохатися,
Та напиться води аж із Дунаю...

— Та було б, мамо, та було б, розумнице,
Та було б слухать — серце не питається.
А тепер мені тополина вулиця
За четвертою хатою кінчається.

А вже в тій хаті відбули заручини,
Відтюгукали старости з боярами,
І залилося лиш моє засмучення
На причілкові самотнім явором.

І летять гуси, і летять журавлики,
І літа мої листом осипаються.
Тільки й досі ще молода жура моя
За четвертою хатою кінчається.

БАТЬКИ Й СИННІ

Заходилася мати вечерю варити.
А воно, як на лихо, всі клопоти зразу:
Хиžo мітять на грушу сусідські діти,
І коти на горищі до сала підлазять.

Закрутилася мати. На лобі — сажа,
І у сизому попелі руки по лікті.
Те збіга, те горить, те ніяк не досмажиться...
А сини займаються
політикою!

— А куди-и! —
Горобці налетіли на просо.
І сусідові кури гребуть за повіткою...
Закрутилася мати.
Ковтнула сльози...
А сини займаються
політикою!

Загорнулась хмарою осінньою
І, затримавши в зіницях дощ,
Похитала головою сивою
Та й пішла доварювати борщ.

Батько ниньки вернувся з роботи
сердитий.
Закотив рукави по запилені лікті,
Вже наставив долоні,
так нікому ж злити,
Бо сини займаються політикою!

Плюнув батько, вийшов за повітку
Та й ввігнав у землю заступа:
— Що ж то воно в чорта за політика,
Як вона вже матір заступа?!

Чуєш, мати?!

Хай-но волоцюги

Із цитат викрешують вогонь.
Не давай вечеряти лацюгам,
Отоді й побачиш, хто кого!

Піднімалися знехотя,

мляві й великі,

І, здмухнувши пилинки з мундирів

розшитих,

Обережно, з презирством несли черевики

На вельможних ногах повз картоплю

і жито.

І обходили піч старомодну сердито,

Ще здаля запримітивши миску для себе.

Але батько сказав: — Постривайте-но,

діти.

Перш ніж сісти до столу, умитися треба.

— Ах, пардон. Ти диви — вже й у нас,

як в Парижі,—

Підморгнули до батька сини іронічно.

І наставили пальці:

— Зливайте скоріше,

Нам, самі розумієте, ніколи вічно.

Ех, рвонувся батько, як нагайка,

Рубонув, аж зблідли комини:

— Роздягайтесь, сонляки, до майки,

До трусів аж, чортові сини!

ТА БУЛО У МАТЕРІ ЧОТИРИ СИНИ...

Та було у матері чотири сини.
(Люлі-люлі. Гойда-хить.)
Колисала їх, поки мала силу.
Виросли — пустила у світ.

Як прощались — присягали, звісно,
Ми ж тобі і те і се:
І любов довічну, і вірну пісню
У своєму серці принесем.

Та й пішли собі на чотири боки:
Хто плаями, хто шосе.
Снопувались дні, скиртувались роки,
Забувалось те і се.

В того жінка вийшла якась невинна,
В того клопоту, як гусей.
Третій побивавсь: «Діла державні».
А четвертий — те і се.

Мати працювала в городній бригаді
І любила борщ пісний.
Перед сном, бувало, вмикала радіо,
Як передавали пісні.

А роки летіли, мов сиві коні...
Вже й недобачати стала.
Над очима клала дашком долоні —
Ждала-виглядала.

На двадцять літо сини згадали,
Вдарили у поли скрушно.

Зрештою, на карті... село відшукали —
Рушили.

За поріг ступили:

«Здрастуй, ненько,
Вибачай, що трохи запізно.
Так зате ж тобі ми, хоч і далеченько,
А таки ж принесли пісню».

«То сідайте, діти. Дарма, що тісно,
Дяка, що згадали мене.
А найбільша дяка вам за пісню!
То, синочки, хто ж почне?»

Перший зашарівся, наче ружа,
Другий прикусив губу.
Третій наполохано: «А чи зручно?»
А четвертий каже: «Забув».

І чогось так боязко озираються,
Мовби хтось у шию жене.
Почекала мати
та й знов питається:
«Ну, так хто ж, синочки, почне?»

Мовчать...
То послала їм долівку ряднами,
А собі у голови — кужіль.
Перед сном ввімкнула звично радіо:
Хай уже співають чужі.

Мати наша — сивая горлиця.
Все до її серденька горнеться:
Золота бджола — намистиною,
Небо — празниковою хустиною,
Сивий дуб — прокуреним прадідом,
Білочка — мальованим пряником,
Жура-журавель над криницею —
Чистою сльозою-водицею,
А земля — пшеницею ярою,
А літа — замисленим явором,
Що із сорок першого журиться:
«Де ж це, молодице, твій суджений?»
Місяць — непоколотим золотом,
А береза — вранішнім солодом,
Хата — ластівками над стріхою,
А туман — вдовиною втіхою.
Крашанкою — сонечко в миснику...
А вона до всіх до них — піснею.

Ніхто не забутий.

На попіл ніхто не згорів:

Солдатські портрети

на вишитих крилах пливуть...

І доки є пам'ять в людей

і живуть матері,

Доноти й сини, що спіткнулись об кулі,

живуть.

ЯЛИНКА

І сірий зайчик,
такий маленький,
такий... один.

І вовчик-братик,
і біла білка,
і хитрий лис...

Куди розбіглись,
куди сховались —
агей, куди?

Не чуть нікого.
Скінчилась казка
давно...
колись.

Над синім бором,
над сивим бором,
в рудих корчах

Мела-крутила,
ревла і рвала
крута зима.

Прибіг сховатися
під ялинку
малий зайчак.

Заплакав гірко,
бо вже ялинки
тії нема.

Купив я вчора
її на торзі
і в дім заніс.

Поставив гордо:
вона сягнула
верхів'ям крокв.

Круг неї грають
в дитячу щирість
лукавий лис,
Лякливий заць,
кокетка білка
і лисий вовк.

Ах, що зі мною?
І як це сталося,
і де, й коли,
Що я всміхаюсь,
де треба бити,
щоб стигла кров?!

Мене ж по спині
по-братськи ляска
лукавий лис,
Лякливий заць,
кокетка білка
і лисий вовк.

Вони не з казки.
Вони реальні,
як п'ятаки.
Вони все ділять,
вони все важать,
кому дають.

І я між ними,
а отже, з ними
у дві руки
Жбурляю казку
на рахівницю
і... продаю.

Так що це сталося
зі мною, друзі,
і де, й коли?!

Я вийду з хати
у срібний вечір
до яворів.

Порожнє серце
моє не гріє
і не болить.

Порожні зорі,
порожній місяць,
що одгорів.

Згоріла казка...
Прийшли турботи,
сухі, як хмиз...

Це хто ще шенче
і припадає
до рукава:

— Дивись...
Дивися,
он за ялинку
сховався лис,

І вовчик-братик
біжить до нього
погостювать...

— Це ти, мій синку?..
Ти віриш в казку?!
Стривай... посидь...

Ти віриш... Вір же —
і ні на хвилю
не похитнись!..

Я не відкрию,
що то сусідські
жирують пси,

Хай буде вовчик,
хай буде братик
і хитрий лис.

Ти візьмеш, сину,
 мене з собою
 в моє колись?
Ми підемо разом
 із малюками
 у царства ті,
Де два ведмеді
 горох молотять
 і ходить лис.
І білка лущить
 горіхи дивні
 і золоті.
Це буде завтра...
 А зараз, сину,
 я повернусь
У сити хату,
 де з лисим вовком —
 лукавий лис.
Там з перехрестя
 сумну ялинку
 я виверну,
Візьму на руки
 і понесу її
 в мудрий ліс.
І прийде ранок,
 і встане сонце,
 і сніг, і день.
І буде казка,
 і буде білка,
 і хитрий лис.
І сірий зайчик
 своїми лапками
 припаде
До ніг ялинки,
 що повернулась
 в моє колись.

Простіть, синочку,
і біла білко,
і хитрий лис,
Що я на хвильку
згубив дорогу
і... постарів.
Дивись: вертають
з полону меблів
ялини в ліс...
І ми вертаєм...
у вічну казку...
до матерів.

ДОРОГА БАБІ КАТЕРИНИ

Уривок з поеми «Дорога»

Сизим інеєм
 капусти цвітуть.
Аж під зорями
 літаки гудуть.
Хмара стелиться
 скатертиною
Та над бабою
 над Катериною.

Наробилася, находилася,
Натоптала стільки доріг,
Що в ногах уже не вмістилися,
То поклала їх під поріг.

І стоїть тепер над воротами,
І когось так печально жде.
Може, хтось-таки...
 Ну, хоч хтось-таки...
Та ніхто до неї не йде.

А було ж колись: хата ходором.
Ще й сварилася колись:
«О, зібралися... Понаходили...
Вже туман оно постеливсь».

Дід Іван під настроєм доблесно
Гопака у дворі шерстив:
«Та щоб я на свої, зароблені,
Товариство не пригостив?!»

Як ішов на фронт — був тверезий дід.
А її огорнула печаль...

Вона лагідно їм:
«Драстуйте».
А вони пролітають:
«Привіт!»

І схиляється сива ластівка
На провислому дроті літ.

А вона б таке їм повідала.
Що ніхто на світі не чув:
Як з-під серця її —
повірите! —

Аж чотири дороги течуть:
Перша — Йванова...
Друга — синова...
Третя — синова...
І четверта — доччина.

МИ З МАТІР'Ю ВЕРТАЄМО В СЕЛО

Уривок з поеми «Заклинання вогню»

...Ми з матір'ю вертаємо в село
З невдалої утечі від тевтона:
Полуторка із нашої колони
Осіла на підстрелене крило.

Від Чутового до Санжар моїх
Верстов із сотню. Тягнемо помалу.
Уже давно нас вдома поховали.
А ми йдемо... по смерті до живих.

Вже тридцять сім сплигло відтоді літ.
Чимало з пам'яті роки покрали.
Та видиво одне страшніш покари.
Як рана наскрізна, мені болить.

...Минули вдосвіта якесь село.
За вигоном котило поле в далеч.
Безлюдний шлях.

Лиш, мов зелена галич,
Чужий патруль бродив...
До ранку йшло.

Спадала сутінь м'яко з далини.
Крізь світло, ще непевне і нестале,
Якись горбки повільно проростали
Округлими кущами купини.

Все ближчають. Вглядаюся...

І вмить —
Хитнувся світ, роздерло криком рота:

— Просила, бач (казали дід Махтей),
Щоб квітів... Перед смертю вже просила.
Та ждала сина... Га? Немає сина? —
— Та цитьте, бабо: горе ж у людей...

А я стою... Це я стою чи ні?
Лопати... Сніг... І чорна прірва ями.
І сумно світиться обличчя мами
З-під жовтої хустинки... у труні.

Було, на весь непотріб дорогий
Сміялась: — Ет, не буде з баби дівка! —
А ця жовтенька ситцева хустинка
З усіх гостинців полюбила її.

Вона її на люди берегла.
І щось в очах світилося дитинне,
Коли зі сховку вносила хустину
І лагідно тулила до чола.

І хата щастям повнилась ущерть.
— Бач, угодив,— підходила до люстра.—
Така вже ловка. Бережу на люди.
Та ще — ти ж, сину, не лякайся,— на смерть.

А я сміявся:
— Хай... через сто літ! —
Хіба ж я знав, що вже давно, стражденна,
Вона ховала лютий біль од мене!
Хіба ж я знав, як тяжко їй болить?!

А коли й знав би, що б тоді вчинив
Супроти невмолимої хвороби,
Що косить маршала і хлібороба,
Не розібравши вислуг і чинів?

О, я б всі квіти скликав до села!
Але пощо тобі тепер ці квіти?
І хто мені простить на цьому світі,
Що ти на той дочасно відійшла?!

Як хочеться вину, що душу ссе,
Звалить на когось!
Та даремні мислі,
Бо з тої миті, як на світ родився,
Я вже відповідаю в нім за все!

ПРИТЧА ПРО СЛАВУ

I

Круто коні Порти місяць
Кров козачу в долині.
Хижо блимає півмісяць
Жовтим оком в тумані.

Над залізний дикий лемент,
Над криваво-сизий смерк
Крук султанського алама¹
Тінь зелену розпростер.

Кошовий промовив:

— Хлопці,

Одцуралась доля нас.
Ще й за пруг не сяде сонце,
Як проб'є наш смертний час.

Обступило бусурмання.
Тане військо, що роса.
Залишилася остання
Повна сотня, як... сльоза.

Це коли б зайти з байраку
Турку в спину,
а тоді
Нагло вдарить посіпаку,
Мо' й зарадимо біді.

Тільки ж будемо одверті:
Доки проламаєм бран,

¹ А л е м — вимпел, знак
військової частини (турецьк.).

Не одного нас із смертю
Повінчає ятаган.

...Впала тиша чорним стягом.
Зажурився очерет.
І тоді козак Нетяга
Вийшов з гурту наперед.

Що уста, як мед у сотах,
Що вже гожий на виду!
— Дайте,— каже,— батьку, сотню.
А дивись, і проведу.

II

У пекельнім ярім гул
Тиша крушиться, як лід.
В правовірному Стамбулі,
Як стіна, султан ізблід.

Од козачої відваги
Втік паша, як битий лис...
Кошовий обняв Нетягу:
— Добре, сину, потрудивсь!

За оцю роботу гоїну,
За веселу молотьбу
Віддаю на тиждень вольну:
Поголяй на всю губу!

III

В три меди шумує брага.
Дзвони б'ють в Чигирині.
Мчить на воронім Нетяга
Да при срібнім стремені.

В тулумбаси б'є Полтава.
Котять луни на Лубни:
— Козаку Нетязі слава!
Мамо, двері відчини!

Вийшла з хати мати сива,
Вийшов батько до воріт:
— Та й спасибі ж тобі, сину,
Що не осоромив рід!

Древній дід спустився із печі,
Може, вперше за сто літ.
Обійняв онуку плечі:
— Весь же в мене, бісів квіт!

Молодиці, наче пави,
Парубки, немов дуби.
Тільки й чути:
— Слава, слава!
Нум, Нетяго, пригуби!

Поголяй на волі, брате,
Пій, щоб змовкли солов'ї!
Подивись, які дівчата,
Вибирай — усі твої!

IV

Встав козак:
— А що, родину,
Чом би я й не веселивсь?
Щоб як море — по коліна,
Щоб як люди — розступись!

Відробив я в слави мито,
Сам тепер гравець і жнець.

Гопаком піду по світу —
Руки в боки — навпростець.

К бісу броди, перелази,
Що нам, коню, перелаз!
І плював я на укази,
Як я сам собі — указ!

V

Дід сказав:

— А вдар по лиху,
Весь же в мене, батьків син!
Погуляй собі на втіху.
Розбирайте, хлопці, тин.

Гопаком виходь на луки,
Шквар, щоб знали паничі!
Навпростець чеши, онуку,
Лиш... могил не потопчи.

VI

Батько каже:

— Нумо, хлопче,
Погуляймо, як колись.
Межі дукам перетопчем,
Старшині потрощим ліс.

Розхитай тини ледачі,
Ситих вилупків провчи!
Лиш, дивись, при тім, козаче,
Ти своїх... не потопчи.

VII

Мати вносить сорочину,
А мережа ж — як огонь!
— Погуляй, моя дитино,
Тільки, сину, і твого.

Стежку тиху крізь отаву
По росі протолочи.
Та й гуляй собі на славу!
Тільки... жита не топчи.

СИВЕ СОНЦЕ МОЄ

Пам'яті матері

I

Чорний вітер.

Жовтий смерч.

Гухнув пугач в оболоні.

Чи то яструб, чи то... смерть,—

Просвистіло біля скроні.

Чорний грім.

Свинцеве гло.

Небо тріснуло на скельця...

Попід горло перейшло,

Полоснуло біля серця.

Щось в душі,

на самім дні

Застогнало, підсвідоме.

Обвуглів, як на вогні,

Жовтий лист аеродрому.

Біг я сліпо.

Падав...

Біг...

Коні сторчма — у замети.

Літаки валило з ніг,

Задихалися ракети.

На порозі хати стих.

Глянув... ноги похололи.

Захитався світ:

«Не встиг.

І ніколи вже...

ніколи...»

II

Дивний той день. Безликий.

Ні праведний, ані грішний.

Апокаліпсис. День паузи...

Під зодіаком нуля.

Хтось там стоїть?

Я це стою? Чи хто інший?

Яма — на всесвіт... маленька-маленька земля.

Лугом ідуть... Степом ідуть.

Лісом померклим.

Яма їх тягне, немов сатанинський магніт.

Хтось заривав. Хтось шамкотить:

«Вчора померла».

Хто це сказав? Хто це — скажіть?!

Що ж це — скажіть?!

Вирваний день. Мінус.

Зворотного відрахунку.

Був ти чи ні?.. О, краще б тебе не було!

Онде стоїть. Я чи не... я?

Хряснуло лунко.

Креп на червоному.

Жовте, як віск, чоло.

Хтось відволік. Тяжко взяли лопати.

Цвях не заходив. Примірились... в скроню мені.

Крик осліпив. З крику прозрів:

— Людоньки! Мати!..—

День проминув? Вік проминув?

...Стою в однині.

Тиша глуха. Тиша сира.

Затхла, мов яма.

Вмерли годинники. Стовбма стоять. Кам'яні.

«Де ти, батьку?» — кличу вічно.
...Тільки прізвище на братській
символічній...

символічно.

Тільки прізвище

та брила.

І дощі вже відходили...

Ти прости мені — благаю —
Ти прости мені, стражденна,
Що оце ж тебе ховаю
Біля батькового...

ймення.

От і все, що він лишив
Мені у спадок.

IV

Рік проминув? Чи вік проминув? Не знаю.
Вже народилася перша трава забуття.
Гуси летять. Вдруге летять з-за Дунаю.
Все проминає...

Не проминає життя.

Зійдуть сніги. Квіт опаде. Вродять ранети.
Звернеться коло.

Новітнє почне віражі.

Тільки повік, доки кружляти планеті,
Ти не повернешся, мамо,

з тієї межі.

Думи пливуть, як літаки.

Важко. На Київ.

Ще один день тихо зійшов.

Тільки — сліди...

Як я тебе розумію,
Кайсине Кулієв,
Брате мій сивий
по сірій сирітській судьбі!

От стоїмо,
похилившись, мов скорбні знамена,
Гори між нами. Та горе між нами. Віки...
Так іще близько не був ти, Кайсине,
од мене:
Серцем до серця. Сльозою.
Рука до руки.

Важко нам, брате. І — легко:
не тягнуть стодоли.
Але скарбів наших стачить
на весь материк:
Маємо землю отецьку,
некуплену долю.
Рідні могили. Святі імена матерів.

Маємо — все! Ні купити його, ні продати.
З віку передане, —
передамо у віки...
Чую, як легшає всесвіт важкий мені,
брате.
Плечі розправив...
торкнувся твоєї руки.

V

Чорний вітер.
Жовтий смерч...
Так у вічній коловерті:
При дорозі бродить смерть,
Та нема дорозі
смерті.

Всі колись вершили круг
На вінкові, на печалі...
Та вовік безсмертний рух
Нескінченної спіралі.

Всіх на марах понесуть...
Так доволі нам тужити:
Зерно в землю теж кладуть,
Щоб воно воскресло в житті.

Та коли б не падав цвіт
По весні
 під ноги літу,
Не зав'язувавсь би плід
Для нового первоцвіту.
Коні круто крешуть в брук:
Ще копита непритерті.
Доки є дорога й рух,
Доти, брате, ми безсмертні.

Тож — на коней!
 Зло до пня
Підкоси мечами правди.
Хай нагірно осіня
Хустка матері, як прапор.

Рід наш — з кореня верби.
Не шукай древніше знаті:
На фамільному гербі
Ми карбуєм вічне:
 «Мати».

В чорнім горі і журі
Віру нашу не підтяти:
Умирають матері,
Та не вмере ніколи
 Мати!

VI

Поговоримо, мати.

Ніщо не завадить тепер:

Ні робота, ні клопіт.

Зітхнувши, забули сусіди.

Не осудимо їх. Так одвіку:

родився — помер.

А живим — про живе:

підростають у клопотах діти.

Поговоримо серцем до серця.

Бо ти — у мені.

Ти вже всесвітом стала.

Зорею. Травою. Вербою.

Поговоримо навстіж.

Та й де тут узятись брехні,

Коли я говоритиму, мати,

з тобою... з собою?

Почнемо про життя.

Без покvapної рими «жита».

Про життя — як життя.

Без косметики, мати. Без гриму.

...Одгортаю літа. Стрілянина затихла. Світа.

Німець чоботом з розмаху

в двері налякані гримнув.

Ти була молода. Вже — солдатка. Іще — не вдова.

Німець важко дивився.

Ти блідла... біліла, як вишня.

Раптом зиркнув на мене.

Сіпнуласть рудава брова.

Якось наче осів. Озирнувся незряче. І... вийшов.

Потім скрадно повзли комендантом усічені дні.

Потім — вересень. Ранок. І крик відгорьованій:

«Наші!»

Потім травень. Дев'яте. І — це вже було по війні:
Побіліла поштарка. І ти, непритомна, на паші.

...Повернувся сусід.

Моложавий і ситий, мов кіт.

Шелестіло: з полону?.. чи з тилу...

чи з пекла у чорта?

Навалившись на хвіртку, сміявся мордато в одвіт:

— Ви тут з німцями, знаця...

А ми, брат, із фр-онта.

— Ну, чого ти ревеш? — через тин по-кумівськи
гримів.—

Та було б хоч за ким. Молода іще, встигнеш...
пожити.

Він же в тебе — завжди перед батька.

А жити — не вмів,

Де йому воювать!

Воювати, кума, треба вміти.—

Як ти плакала гірко!..

Біліли мої кулаки.

Я поклявся спалити його ненависну оселю...

А на ранок ти бігла поквапливо на буряки.

«Ну, дивись мені: вчись!!»

І зникала, як сонце веселе.

Що ти знала в житті?

Сиві будні, як наші степи.

Від зорі до зорі: то сапа, то жнива-обмолоти.

Та невже ж ти хоч раз не повстала супроти
судьби?!

«А за віщо? — всміхнулась.— Мені аби люди
й робота».

Та невже ж тільки й щастя:

босоніж іти по росі.

По холодній. А інші?..

А он же сусід — у чоботях?

«То — не нашого поля...»

А я вже, синок, як усі.

І не гірша й не краща. Та й легше босоніж.

Чого там!»

Чи було в тебе щастя?

А певне-таки, що було:

Як ви гарно співали,

йдучи із далекого поля!

Все довкола цвіло. Чепурилось голодне село.

Усміхалась із куснем макухи

полатана доля.

Ти не вчила мене.

Чи до того, коли що не крок —

Все робота й робота.

Та клопотів прірва. Без ліку.

Ти жила, як усі.

І життя твого трудний урок

Відтепер мені, мати, учити безсонно довіку.

Як ми сіяли щедро словами: «Народу!.. Народ!..»

Говорила ти мало.

Робила багато. І — гарно.

Доки ми пересіємо,

виполеш мовчки осот —

І земля з-під твого рукава

молоділа, зугарна.

Та пощо тобі, й справді, обтіпаних слів околот,

Коли кожна стеблина твоїм перекроплена потом.

І чого б тобі, врешті, хвалити на людях народ,

Як сама ти була від коріння до крони —

народом!

VII

У нашому дворі не відкидали сніг.

Чи влжати йому, як до моєї хати.

Вважай, усе село

у всі стонадцять ніг

Протоптувало шлях:

хто хоче,— завертайте!

Лише сусідів двір стояв німий, як лід.

Урівень з ворітьми білів замет високий.

Коли там не коли з'являвся зненацька слід

З-під хромових чобіт.

скрадливий і жорстокий.

Він все волік у двір.

...Аж якось уночі,

Коли жорсткий мороз викручував гілляки,

Від нього збігла жінка.

Вже йдучи.

Ще й плюнула: «А щоб ти щез, собако!»

О, як тоді ревло, казилось і гуло!

Потому — стихло враз. Вляглися коловерті.

...Лише на третій день помітило село:

І — сліду од воріт. Сніги, біліші смерті.

Ніхто не йшов туди...

Покіль — і сміх і гріх —

По шию грузнучи,

з сільради не пробились.

Зламали засуви. Ступили на поріг,—

І подались назад.

Баби перехрестились.

Схолов.

Із потайних кишеней піджака

Валили гроші, стверді на морозі.
І зведена в страшній агонії рука
Жовтіла на останньому... доносі.

...Ховати кликали із третього села.
Із нашого — ніхто. І тільки ти єдина
Накинула кожух: «Ну, сину, я пішла.
Усе ж таки — сусід. Який не був... людина».

І вперше я собою заступив поріг
І крикнув:
— Не пущу! Нехай чужі... скотину! —
Ти лепетала злякано про гріх.
Мовляв, негоже обзивать людину.

Пробач мені непослух мій... Прости.
Та не простив би я собі довіку,
Аби тоді в пекельний дім пустив
Тебе,
святи, у чистоті велику.

Ні, мати, смерть не списує вини.
Усьому на землі — своя відплата й дяка:
Учимося чесно і біля труни
Собаку називать по імені:
собака.

Ця правда не для мертвих.
Що вже їм!
Хоч плач, хоч заведи з похмілля пісню...
Вона потрібна, мати,
нам, живим,
Аби почули, доки ще не пізно.

VIII

Давно не був... Робота крадькома
Ковтає дні, потроху краде тижні...
Спинився біля цвинтаря. Зима.
Сніги, сніги... Безмежні і невтішні.

Чи хто ж навідався за довгі дні?
І раптом радісно кольнули сльози:
По білій непорочній цілині
До тебе стежка бігла на морозі.

Хто протоптав її?

Чи родаки,
Чи мо' чиясь гірка вдовина доля?
А може, та,
за котру ти рядки,
Коли вона хворіла,
дополола?

Чи, може, подруга далеких літ,
Коли ще місяць загравав з вербою?
Чи просто хтось, кому цей білий світ
Без тебе не такий, як був з тобою?

Чи мо' ровесниця по сивині,
Поглянувши на сніг, біліший свята.
Згадала,
як іще в недавні дні
Ти їй білила удовину хату?

Торкнувся стежки:

теплий, теплий сніг...
Хто б не були ви,
юні чи похилі,
Я омиваю стопи ваших ніг,
Що стежку цю до тебе освятили.

Прожити б так... по-людськи.

І піти.

Прибравши для онуків поле миле,
І знати, що стежок не замести
Ні до твоїх воріт, ні... до могили.

IX

Мамо, вечір догоря.
Вигляда тебе роса.
Тільки ж ти, немов зоря,
Даленіш в небеса,
Даленіш, як за віями сльоза.

Сад вишневий на порі.
Повернулись журавлі.
А мені, як до зорі,
Долітати на крилі
Все до тебе, як до вічної зорі.

Там, де ти колись ішла,
Тиха стежка зацвіла
Вечоровою матіолою,
Житом-долею світанковою.

Дивом-казкою,
Юним соняхом,—
Сива ластівко,
Сиве сонечко...

ДЕВ'ЯТЕ ТРАВНЯ СОРОК П'ЯТОГО

Мов обернувши бінокль.
Бачу у зменшенні кратнім:
Он я біжу на урок
Дрібен, як мак, в сорок п'ятім.

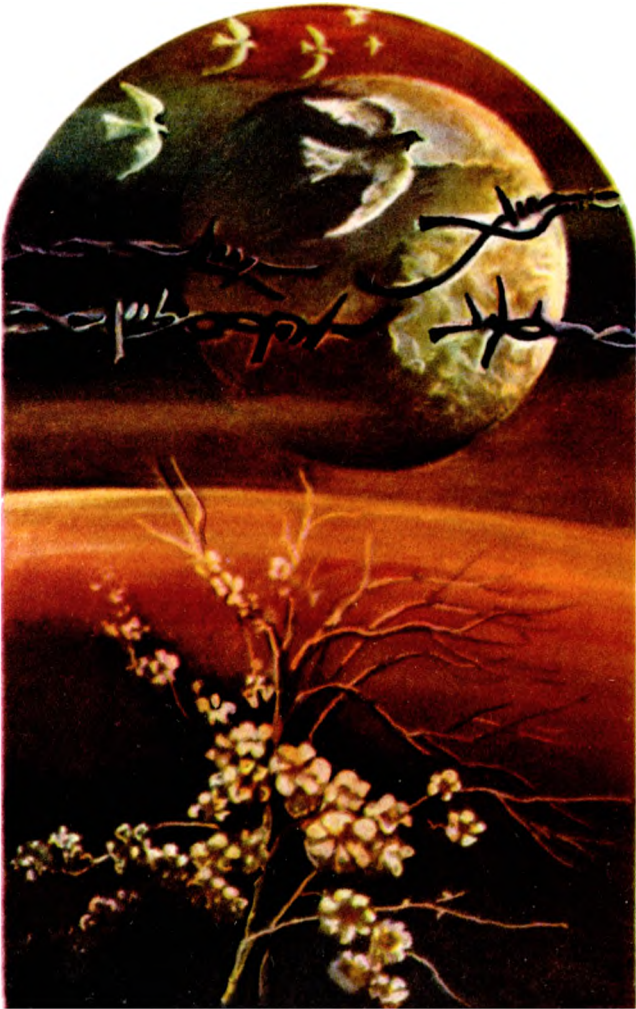
Все ще війною жахтить —
Мислі, надії, безсоння.
Навіть лелека на мить
«Месером» здавсь проти сонця.

Сторожко стелиться крок.
Дихає в спину тривога.
Нерви села — мов курок,
Зведений в стані облоги.

Ще не дійшло за горби,
Що полонений фельдмаршал
Підпис під актом ганьби
Вивів,
 перо надламавши.

Я ще ж, воєнний, біжу,
І, роззнахавши двері.
Перелітаю межу
Прямо до іншої ери.

Голос далекий зрина,
Як з предковічних урочищ:
— Діти, скінчилась війна. —
Так ось... на першій уроці.

Вже dorостають сини.
Я ж через видива сірі
Все ще біжу із війни
І прокидаюсь у мирі.

Тонко, як лезо ножа,
В полі житейським безмірнім
Зблискує гостра межа
Поміж війною і миром.

Грань нетривка, ніби скрик.
Вітер дихне — і урветься...
Тільки мені вже повік
Не перейти її в серці.

Бігти, допоки живу,
Кулю догнати у вирві,
Гільзою впасти в траву, —
Тільки б..., проснутись у мирі!

СТАРА ПІСНЯ НА НОВИЙ МОТИВ

Я тебе любив, я так любив,
Горе мов, зоре, ладо-знадо,
Що слова од щастя розгубив,
І ніхто довіку їх не знайде.

Я до твого двору, сам не свій,
Лебедем приходив, як на свято,
Тільки ж ти, немов на рану сіль,
Кидала лукаво: «Здрастуй, свате!»

А якось мій батько уночі
Підстеріг мене та й каже:

«Хлопче,

Ти до неї стежки не топчи,
Там давно сусіда стежку топче.

Знаю, що болить, як на ножі!
Тільки вже нехай воно... як вийшло.
Вдар о землю лихом, не тужи,
Та й шукай собі до пари іншу».

Я покинув з туги все як є.
Біг понад сльозою на край світа!
Тільки ж ти на горе на мов,
Де б я не ступив, зорею квітла.

Чи мені хто зіллям поробив,
Чи заворожила зла ворожка,—
Я ж тому й дружину полюбив,
Що вона на тебе трохи схожа!

Думав, що зійшло за плином літ...
Але як побачив тихі ружі,
Солов'єм затьохкав білий світ,
А мені на серці — чорно й тужно..

Вже твоя коса, як у диму,
Лиш мені ти світиш юним станом...
Стала ти дружиною йому,
А мені навек зорею стала!

КРИЛО

Маленька поема
(Тільки для дітей)

I

Потяглися журавлі
вдалеч плавко.

Доганяв їх листопад за селом.

А один, як сирота,

гірко плакав

З перебитим у лікті крилом.

А ішов собі хлоп'як через луки.

Запримітив сірому здаля.

Він узяв, як дитину,

на руки

І додому приніс журавля.

Поселив за комодом в куточку,

(Звідти смішно стирчав йому ніс).

Мати вишила малому сорочку.

Батько кеди з крамниці приніс.

Стало швидко крило заживати.

І коли відгуляла зима,

Якось вийшов цибато із хати,

Стрепенувся, злетів і — нема...

Похилився хлоп'як біля ганку.

Від зажури ще більше змалів...

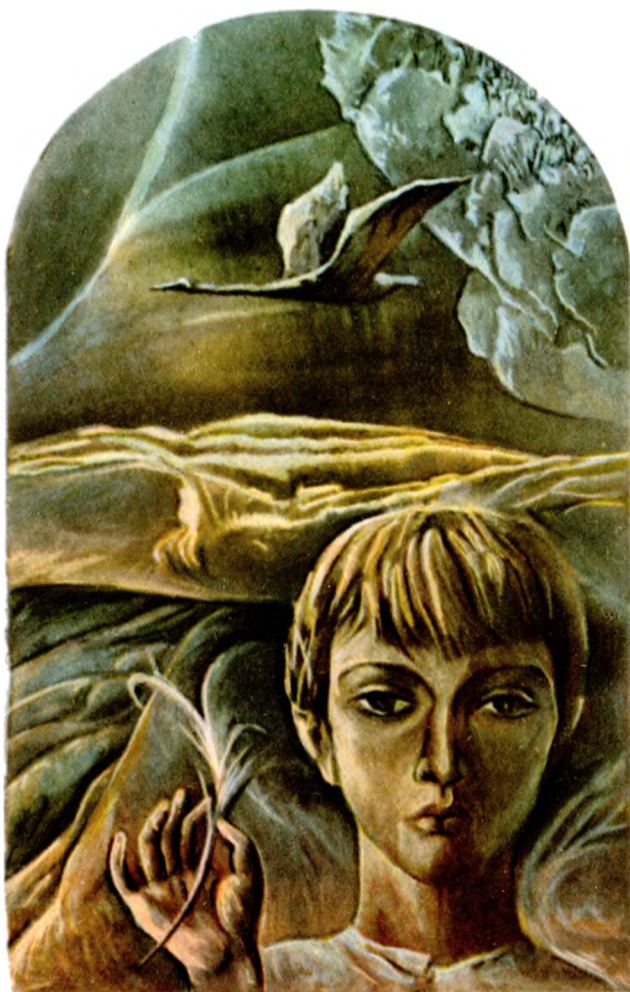
Коли це вересневого ранку

Повен двір прибуло журавлів!

Вийшов з гурту у кедах цибато.

І сказав хлоп'яку:

-- Не журись!

Суцільний мур.

Лиш де-не-де у шпари
Вужами витикалися антени.

Дітей у нього не було.

Зате

Мав сад, задушений глухим парканом,
(Той сад здаля минали солов'ї).

Собаки не любили його, страх!

Тому й ходив завжди з ціпком дебелим

А де ступав — там не росла трава...

* * *

Якось опівночі петляв по луках:

Щось крадене за пазухою ніс.

Аж гульк — з туману виринула з'ява.

То був журавлик.

Він до чоловіка

За звичкою довірливо ішов.

(Бо думав же — л ю д и н а...)

Зеленим люто засвітились очі:

«Ага, так ось хто вистежив мене?!

То на ж тобі!» — ціпок зловісно свиснув.

І тільки зойк злетів.

І... обірвався.

* * *

Ішов по луках весело юнак.

На зустріч із своїм цибатим братом.

Та зопалу об щось м'яке спіткнувся.

Під ноги глянув —

сполотнів, як місяць:

Лежав долілиць мертвий журавель.

Припав до нього

і сахнувся дико.

Коли у мертвім оці журавля,

Як в дзеркалі, своє лице угледів,

Що просто на очах старіло важко:

Одна по одній зморшки простунали,

Кришились зуби, западали щоки,—

І він ставав столітнім, древнім дідом.

А потім щось під серцем обірвалось,

І сич зареготав, як потурнак:

«Уже тобі ніколи не літати!»

Повів незрячим поглядом.

Нараз

Опікся оком об ціпок терновий —

І все до скрику зрозумів. Усе!

IV

Сусіда саме, приховавши кражу.

Уже до сну збирався.

Коли це

Примарно тихо прохилились двері

І хтось нечутно перейшов поріг.

Він придивився — і здерев'янів:

Стояв юнак, сивіший від туману,

З обличчям сірим, як сира земля,

А з правого плеча звисало в нього

Замість руки

надламане крило.

Повільно, ніби в напівзабутті,

Він лівою господарю простяг

Ціпок терновий... у крові по лікоть.

«Не я! — завив господар, наче новк,—

Свят-свят, не я!!!» —

він кинувсь до дверей —

І остовнів: як завше,
на колоду
Вони заперті наглухо були.
Нікого. Тихо-тихо, як у ямі...
Щовечора усі як є замки
Перевіряв руками і зубами,

Але щоразу, саме опівночі,
На роковім дванадцятім ударі
Незрима сила прохиляла двері
І на порозі виростав юнак
З обличчям сірим, як сира земля,
Сивіший від туману.

А з плеча
Замість правиці
важко опадало

Крило.
Повільно, ніби в напівсні,
Лівцею господарю підносив
Ціпок терновий... у крові по лікоть...

Щоночі дядько, як у пастці вовк,
Метався, бився об замки пудові,
Нікого не знаходячи.

І врешті
Зламався, як ціпок... у лікті.

V

Одного дня, обходячи людей,
Поза хатами він прокравсь до суду
І, захлинаючись, шептав:

«Це я!
Це я... убив.

О, знову він іде
По мене, т о й...
З крилом замість руки!
Сховайте... А як треба — посадить,
Та тільки ж не навсправжки,
а для ока.
Мо' пересиджу, доки т о й... забуде!»

* * *

Старий суддя замислено дививсь
Кудись далеко, може, аж... за Ельбу.
У нагородній планці ордени
На піджаку пліч-о-пліч спочивали.
Коли зарослий, вовкуватий дядько,
Як злодій, скрадливо переступив
Крутий поріг суворої кімнати, —
Криваво засвітилися ордени,
Усі як в. А їх було д в а н а д ц я т ь.

Суддя дививсь повз дядька.

Говорив,
Мов сам до себе: «Бач, схотів чого:
В тюрмі схватись. Пересидить кару...
Не вийде, дядьку. Ти таке вчинив,
Що і статті у кодексі немає,
За котрою судили б ми тебе.
Ти ж найсвятіше — н е б о, — дядьку,
вбив,

А це вже вище від людського суду.
Хіба що совістю тебе скарають?
Та і її ти вже давно продав
Втридорога... із салом на базарі,
Ото хіба іще зостався страх.
То хай хоч страх тебе щодня вбиває:
Він, слава богу, не підсудний нам!»

* * *

Потяглися журавлі

вдалеч плавко.

Доганяв їх листопад за селом.

Тільки сивий чоловік тихо плакав,

Юний... сивий чоловік німо плакав,

З перебитим у лікті крилом.

З М І С Т

Диптих	7
До землі	10
Мати	13
Дискусія з глобусом	16
Стою на землі	19
Білорусії	23
Формула	24
«Мати сіяла сон...»	26
«Говорили-балакали дві верби за селом...»	28
Пісня про матір	30
На березі вічності	33
Відлуння	37
Ти подумай. Париж...	39
Як упав же він	42
«І звідкіль воно хмара волохатая...»	44
Батьки й сини	45
Та було у матері чотири сини...	48
«Мати наша — сивая горлиця...»	50

«Ніхто не забутий...»	52
Ялинка	53
Дорога баби Катерини	58
Ми з матір'ю вертаємо в село	62
Притча про славу	66
Сиве сонце моє	71
Дев'яте травня сорок п'ятого	86
Пісня	89
Стара пісня на новий мотив	90
Крило	92

Олійник Б. І.

- 0-54 Сива ластівка: Поезії про матір.
Для серед. шк. в./Іл. Ю. А. Чеканюка.—
2-ге, доп. вид.— К.: Веселка, 1984.—
102 с., іл.

Збірка поезій відомого українського радянського поета, лауреата Державної премії СРСР, Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка та Республіканської комсомольської премії ім. М. Островського, пройнята тонким ліризмом, щирістю. Образ матері в нього — уособлення всього доброго й чесного. Поет порівнює її з сонцем — символом життя й чистоти. У віршах знаходить відображення любов до Батьківщини, до Комуністичної партії, в них — глибокі роздуми про долі народів.

- 0 $\frac{4803010200-247}{M206(04)-84}$ 157.84

У2

Борис Ильич Олейник

Седая ласточка

**Поэзии о матери
(На украинском языке)**

**Для среднего
школьного возраста**

**Иллюстрации
Юрия Андреевича Чеканюка**

**Второе, дополненное
издание**

Киев «Васалка»

**Редактор Г. Т. Ткаченко
Художній редактор В. Ю. Тернавський
Технічний редактор Т. В. Осталецька
Коректор М. З. Волович**

Інформ. бланк № 3143

Здано на виробництво 18.01.84.

Підписано до друку 30.10.84.

БФ 39627. Формат 84×100/16.

Папір офсетний № 1.

Гарнітура звичайна нова.

Друк. офсетний. Умовя. друк. арк. 5.07.

Умовн. фарб.-відб. 31,78.

Обл.-вид. арк. 3.69.

Тираж 40000 пр. Зам. 709-4. Ціна 65 к.

**Ордена Дружби народів
видавництво «Веселка».**

252050, Київ-50, Мельникова. 63.

Гарнітура звичайна нова.

**Львівська книжкова фабрика «Атлас»
290005, Львів-5, Зелена. 20.**

